

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

IV.

A 12 ÉVEN ALÓLI ÉLETKOR
ÉS
A BÜNTETŐJOGI BESZÁMITÁS.

IRTA
BEKSICS GUSZTÁV.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1881. MÁRCZIUS 19-KI ÜLÉSÉBEN.

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.
1881.

VE
RI
TAS

A 12 ÉVEN ALÓLI ÉLETKOR

ÉS

A BÜNTETŐJOGI BESZÁMITÁS.

IRTA

BEKSICS GUSZTÁV.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1881. MÁRCZIUS 19-KI ÜLÉSÉBEN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1881.

Uraim!

Legujabban érdekes esetek merültek fel büntető-judicaturánkban, melyek egyszerre napirendre vetették büntetőtörvénykönyvünk 83. §-át. Tizenkét éven alóli gyermek büntetőjogi beszámíthatóságáról, illetve büntethetőségéről volt szó.

Tizenkét éven alóli gyermek elvitt a házi szolgáló őrizetére bizott dolgot. A szolgáló ezt észrevevén, visszakövetelte. A gyermek pénzt adott a szolgálónak, hogy hallgasson, s egyezzék bele a bevégzett ténybe. — Másvalaki szintén 12 éven alóli gyermeket lopásra hítt fel, a lopás megtörtént. Beszámíttatik-e a lopás a gyermeknek, ha neki nem, úgy kinek? Mily büntetendő cselekvényben bűnös az első esetben a szolgáló? A concret esetek eldönttettek a legfőbb itélőszék egyik büntető tanácsában, s mint látni fogjuk, helyesen dönttettek el. Ugyancsak a legfőbb itélőszék másik tanácsában azonban kétely támadt a tizenkét éven alóli gyermek büntetőjogi beszámithatlansága tekintetében, s a kérdés plenum elé vitetett. A plenum, nem az esetet, hanem az *elvet* a b. t. k. 83. §-a és a vele kapcsolatos §§. értelmében, szintén helyesen döntötte el.

A codex világos szavaival szemben más határozat nem is volt hozható, mint melyet Önök ismernek. De már maga azon körülmény, hogy a kérdés vitára szolgáltatott alkalmat, elégséges okot képezne a részletes megbeszélésre. Különben is az ily esetek oly ritkák és mindig érdekesek, hogy a külföldi jogirodalom örömest ellesi azokat az igazság kiszolgáltatóitól. Mikor pedig valamely tételes törvény háttere nyittatik meg, s a jogtudomány elvi harczai lépnek a szintérre, a kérdés kiválólag figyelemre méltó alakot ölt. Kiszélesedik, a büntetőjog első sorban fontos vidékét tárja fel. Ami tán egészen egysze-

rünek látszott, complicálttá válik, a judicaturai kérdésből tudományos kérdés lesz. Sőt egyik kérdés a másikat szüli, melyekre mind egyenkint és összevéve válaszolni kell.

Minő alapokon nyugszik az elv, hogy a tizenkét éven alóli életkor mentesit a bűnvádi üldözéstől? Miben áll e mentesség? Pusztán abban-e, hogy a törvény az ezen életkorban elkövetett cselekvényekre nem szab büntetést, vagyis ez életkor a büntetés-mentesség kiváltságával bír; mint a német judicatura a birodalmi törvénykönyv életbelépte előtt történt egyes esetekben eldöntötte, kimondva, hogy életkora nem beszámithatóságát, hanem büntethetőségét szünteti meg; avagy abban, hogy a tizenkét éven alóli gyermek nem követhet el bűntettet, s bármily ártó cselekvényt hajt is végre, ez nemcsak nem büntetendő, hanem egyszersmind nem képez bűntettet? Ime, már e kérdésekben el vannak vetve a vita magvai, melyekből oly elvi különbözetek kelhetnek ki, hogy az egyik, vagy másik irányban való megoldás döntő következményeket vonand maga után nemcsak a tudományos rendszerekre, hanem egyszersmind a büntető judicaturára nézve.

Hogy többet ne emlitsek, Önök tudják, mily következményű lenne a *részesség tanára* nézve, ha a tizenkét éven alóli életkor csak büntetés-mentességet élvezne.

Ha ugyanis a régibb német judicatura elvét fogadjuk el, vagy a franczia Code 66. czikkét a beszámitás tanából kiszakitjuk, s csak a büntetés-mentességet tekintjük; arról nem is szólva, hogy a régi magyar büntető gyakorlat, mikor a biró bölcsesége egyedül volt igazságszolgáltatásunk forrása, s egyszersmind féke és korlátja, hét éves gyermekeket is börtönbüntetéssel sujtott; ha pusztán úgy állitjuk fel a tételt: beszámithatóság van, bűntett van, csak büntetés nincs, egy egész sereg következménynyel állunk szemben, melylyel le kell számolnunk. Ha bűntett van, melynek feltétele a beszámithatóság, lehetséges a részesség is. Ha a tizenkét éven alóli gyermeknek van akarata, ez az akarat érintkezésbe léphet bűntett elkövetése czéljából más akaratokkal. Felbujtó, tettes, tettes társak, segéd, orgazda mind bele vegyülhetnek a tizenkét éven alóli gyermek bűntettébe. A különbség csak az, hogy a gyermek nem büntettetik meg, a felnőtt részesek azonban részvételük

arányában sujtatnak. E felfogás mellett a kérdés felettébb egyszerü. Egy hajszálnyira sem kell letérni a büntetőjogi tanok és judicatura rég taposott utjáról. A legtöbb esetben az fog ugyan történni, hogy a tettes (mert gyermek) nem büntettetik meg; de azért a felbujtó, segéd, orgazda, a continuitásban szenvedett hézag daczára, a részesség tanai szerint veszi el büntetését. Hisz erre akárhányszor fordúl elő analogia. A tettes időközben meghal, megszökik, megőrül, kegyelmet nyer vagy rá nézve a büntetendő cselekvény elévül, s a részesek mégis teljes joggal megbüntettetnek. Sőt egy egészen sajátságos esetre hívom fel az Önök figyelmét. Az öngyilkosságot, vagyis annak kisérletét a mi büntetőtörvénykönyvünk nem bünteti, kivéve a 283. §. második alineájában említett esetet, mely egészen más tekintet alá kerül. Az angol törvény, mint Önök tudják, bünteti, s Angliában e büntetendő cselekvény a részesség területén áll. Nálunk nem ott áll. A ki *tettleg* tehát nem pusztán rábirás, eszközök szolgáltatása által, részt vesz az öngyilkos megölésében, nem részes, hanem tettes az emberölésben, valamint az is, a ki mást, ennek komoly kivánságára megöl. (B. t. k. 282. §.)

De a 283. §. első alineája büntet még mást is: a rábirót, s azt, a ki az öngyilkosságra szolgáló eszközöket szolgáltatja. Három évig terjedhető fogházzal büntetendő, a ki valakit az öngyilkosságra rábeszél, valamint az is, a ki p. o. töltött pisztolyt ád annak, a kiről tudja, hogy öngyilkosságot akar elkövetni. Mi a rábiró, s az eszköz szolgáltatója? Szemlátomást részes. A tettes nem büntettetik; a részesek igen; de mert a tettes nem büntettetik, a részességből sui generis delictum lesz. Világos azonban, hogy e sui generis delictumok a részességben gyökereznek. Vegyék szemügyre Önök a töltött pisztoly kiszolgáltatóját. Nem benne fogamzott meg a gondolat, hogy valaki kioltsa életét, akaratát nem kényszerítette fel senkire, csak fegyvert adott, mely nélkül azonban az öngyilkos kivégezhette volna magát. A véres drámában tehát ő felettébb alárendelt szereplő, kitől sem az initiativa, sem a bevégzés nem függött. Világos, hogy ő nem tettes, részessége is csak kisfokú s a részesség viszonyából elvileg nem szakítható ki. Hogy a törvény az öngyilkost nem bünteti, felettébb világos. Ha a halál bekövet-

kezett, az igazságszolgáltatásnak nincs köze egy élettelen testhez. Ha az öngyilkosságot czélzó cselekvény eredménytelen marad, az igazságszolgáltatás az életben maradt szerencsétlennel szemben is fegyvertelen. Miért? Nem bocsátkozom hosszas elméleti fejtegetésekbe, melyek elterelhetnének tulajdonkép való czélomtól. BERNER, KÖSTLIN, HÄLSCHNER egyrészt, s másrészt SCHÜTZE ellentétes álláspontot foglaltak el e kérdésben; az előbbiek nem tartván bűntettnek az öngyilkosságot, illetve kisérletét, míg az utóbbi a bűntett fenforgását bizonyítja, s csakis büntető-politikai szempontból ad az öngyilkosság megkisérlőjének büntetlenségi kiváltságot.[1]

Eldönteni sem akarom ezt a kérdést, melyhez még mindig szó fér. De Önök, velem együtt, bizonyára érzik, hogy az öngyilkos tette nem azonos a beszámíthatlan állapotban cselekvő egyén tettével. Ha nem jő létre bűntett, úgy ennek oka nem a beszámíthatlanság, hanem azon feltevés, hogy önmagán senki sem követhet el jogsérelmet. Az öngyilkos tehát egészen személyes kiváltsággal bír, míg társai oly jogot sértenek, melyről az öngyilkos mások irányában nem mondhat le. De mert bűntett, a positiv törvénynyel szemben nem forog fenn, a részességet még sem lehet construálni. Quasi részességi, önálló delictumok támadnak, melyek, mint mondtam, a részességben gyökereznek.

Mondanom sem kell, hogy a személyes minőség itt egészen más tekintet alá kerül, p. o. az *elévülés*, vagy a kir. *kegyelemnél.* A tettes ez esetben sem büntetendő; de a részesek a részesség tanai szerint veszik el megérdemelt büntetésüket.

Mikor az öngyilkosság példájára hivatkoztam, egyszersmind megközelítettem előadásom kiindulási pontját és fő eszmemenetét.

Az öngyilkos cselekvénye nem bír ugyan azon benső tartalommal, mint az őrült, kényszer alatt cselekvő, vagy a tizenkét éven alóli gyermek tette; de a hasonlatosság feltünő, úgy hogy áthidalhatom a kezdetben felállított két elv közti ürt, s azon területre vihetem Önöket, hol a tettes azért nem büntethető, mert cselekvénye, szintén személyes tulajdonsága miatt, nem

[1] Nothwendige Theilnahme, 290. l.

büntethető; de azért nem büntethető, mert nem esik beszámítás alá, tette nem képez büntetendő cselekvényt, nem bűntett. Látni fogjuk, hogy e területen a részesség tana nem otthonos. Ha nincs bűntett, nincs részes. A beszámítás nélkül cselekvőnek nem lehetnek részesei. A részesség tanát csak egészen más eszme-menet kapcsán lehet e területre importálni. De mielőtt felkérném Önöket, hogy ezen rendkívül érdekes területre lépjenek velem, egyéb elvi kérdéseket kell eldönteni, melyek kiindulási pont gyanánt fognak szolgálni.

A főkérdés az: puszta büntetés-mentességet élvez-e a 12 éven alóli gyermek, vagy pedig cselekvénye sohasem képezhet bűntettet?

Az újabb törvényhozások az alternativa második felének értelmében oldják meg ezt a kérdést. Ily megoldás mellett, fel volnék jogositva, hogy azonnal a gyakorlati alkalmazásra térjek át. De mielőtt a modern törvényhozások ez álláspontra jutottak, hosszu küzdelem folyt le a psychiátriát segítségül hivó jogtudományban. Nem élhetek vissza az Önök becses figyelmével annyira, hogy ezt a küzdelmet, melyet ismernek még egyszer, s részleteiben is, emlékezetükbe idézzem. Néhány fő momentumot azonban érintenem kell; mert a tételes törvényhozások daczára még mindig maradtak fenn hézagok; sőt némileg bizonyításra is szorulunk annak kimutatása végett, hogy a törvény a tizenkét éven alóli gyermek büntetlenségét a beszámítás hiányára, tehát arra alapítja, hogy nem jött létre bűntett.

A psychiatria, fejlődésének arányában, mindig szorosabb kapcsolatba jut a büntető joggal, melylyel a beszámítás területén érintkezik. Az értelmi és akarati erőknek részvéte a bűntett elkövetésében mulhatlan feltétel, mely nélkül nem jő létre bűntett. Vannak oly physikai és lélektani okok, melyek ez erőknek megfogyatkozását, vagy épen kizárását idézik fel. Ez okok legnagyobb része azonban nem könnyen felismerhető, s azon hatás kétségben marad, melyet a tettes értelmére, vagy akaratára gyakorolnak. A jogász tudja, hogy az őrültség, bam-

baság, az értelem teljesen fejletlen állapota, vagy végleges elhanyatlása kizárja a beszámítást. De hogy tényleg fen forog-e ez állapot, csak a psycho-pathologia tudja megmondani. A serdületlenség szintén azon okok közé tartozik, melyek a beszámítást kisebbé tehetik, vagy egészen kizárhatják. A tudomány sokat foglalkozott a kérdéssel, bizonyos éveken alól van-e egyátalán beszámításnak helye, vagy az ifjú kor csak kisebbé teszi a beszámítást. Kerestek évet, mely határt kepezzen a feltétlen beszámíthatlanság és feltételes beszámíthatóság közt.

Önök ismerik az észak-német büntetőtörvénykönyv előkészítése alkalmával kiküldött tudományos bizottság véleményét, mely túlnyomólag physikai okokból indúl ki; de végre sem oldja meg a kérdést. A szellemi organismusnak a testivel lépést tartó fejlődése csak azt bizonyítja, hogy az évekkel a gyermekben fokozódik az értelem, a felismerési képesség. De hogy melyik évben éri el ez azon fokot, hol a büntetőjogi beszámítás kezdődik, a tudománynak e tekintetben nincs indokolt véleménye, arról nem is szólva, hogy a fejlődés különböző gyermekeknél különböző lépést tart. A csodagyermekekről nem szólok. Ezek, mint Shakespeare mondja, korán meghalnak, noha p. o. John Stuart Mill, a ki tíz éves korában többet tudott, fejlettebb értelmet tanusított akárhány felnőttnél, a tudomány hasznára és az emberiség dicsőségére soká él. De akárhányszor tapasztalható, hogy 9—10 éves gyermekek fokozottabb szellemi képességet árulnak el pár évvel idősebb kortársaiknál. Az életkor megállapítása tehát mindenesetre problematikus a büntetőjogban ép úgy, mint a polgárjogban.

A tudományos bizottságnak a német birod. büntetőtörvénykönyv indokolásában hivatkozott véleménye ovakodik is positiv álláspontot foglalni el. Csak *tanácsosnak* mondja az elv elfogadását, hogy a büntetőjog uralma az ember felett a tizenkettedik életévvel kezdődjék.

Valóban, mikor a gyermek büntetőjogi beszámíthatlanságát akarjuk megállapítani, a puszta fejlődési elmélet nem elégséges. A gyermek birhat szellemi fejlettséggel, cselekvésének (de nem büntetendőségének) tudatával, s még sem esik büntetőjogi beszámítás alá. Ép így az őrültek.

Wahlberg,[1] Herbst,[2] stb. mások kifejtik, hogy az őrültek gyakran nagy éleselméjüséget tanusítanak, cselekményükben a legkövetkezetesebb tervszerüség van, tudják mit akarnak, megválasztják az eszközöket, s még sem esnek beszámítás alá, mert nem birtak akarati elhatározással, nem voltak képesek az erkölcsi és polgári törvényeket felfogni, s tevékenységüket ezekhez képest berendezni. Így a gyermek is, habár szellemi fejlettséggel bír, s az erkölcsbíró előtt okvetlenül beszámítás alá esnék, kívül marad a büntetőjog birodalmán, mert jóllehet öntudattal cselekszik, nem fogja fel cselekvényének a jogrendre való hatását. — Emberi akarat, mondja Herbst[3] fenforog ugyan, sőt oly akarat, mely ez értelmileg egészséges ember akaratát majdnem érinti; de ez akarat mégsem esik a büntető törvény hatálya alá. Egyébiránt a gyermek és elmebeteg értelmében s akaratában rendszerint valamely hézag vagy ferdeség van. Az ethikai öntudat bizonytalansága és homálya, az önuralom és a külvilág elégséges ismeretének hiánya, az abstractióra való képtelenség, a gondolkozásmenet lassúsága, az eszmék összekötésében való renyheség, az idején fellépő és uralomra jutó ellenképzetek elégtelensége: így nyilatkozik, a gyermekkor és gyenge elméjüség, s joggal el lehet mondani a gyenge elméjüekről, hogy a gyermekkor fejlődési lépcsőzetén maradtak.[4]

Pedig a bűntett elkövetésére hajtó vágyak leküzdéséhez «elégséges akaraterő», s a közönséges jogtudat szerint való cselekvés, melyet a törvény megkövetel, *érett* és szellemileg egeszséges embert tételeznek fel.[5]

A mondottak megfejtik mit ért Carrara, s vele az olasz lénytani iskola a felismerési képesség (discernimento) alatt. A felismerési képesség, mely nélkül nincs beszámíthatóság, oly tulajdonságot jelent, melynek segítségével valaki annak tudatára jut, hogy az, mit végrehajtani akar, ellentétben van a bün-

[1] Gesamm. Klein. Schriften, I. köt. 32. l.

[2] Gerichtssaal, 29. k. 386. l.

[3] U. o.

[4] Goltdammer's Archiv 28. köt. Rückwirkung der Geisteskrankheit und Strafunmündigkeit, 120. l.

[5] Ugyanaz, zur Lehre von der sogenannten Anstiftung, Gerichtssaal 28. köt.

tetőtörvények által védett jogrenddel, tehát bűnös cselekvén; MITTERMAIER, mikor az olasz iskola e kifejezését birálta, helytelenitette, nem látta benne a jót a rossztól megkülönböztet kepességet. Mondanom sem kell, hogy az itt emlitett jó és ross a büntető jog területén él. CARRARA polemiája [1] után kétségtelen hogy a felismerési képesség eléggé szabatos, már azért is, mer az értelemre vonatkozik. A hiány benne csak az, hogy nem foglalja magában az akaratot; pedig mint már említettem, a gyermek beszámíthatóságát gyakran nem az érzelem, hanem a szabad akarati elhatározás hiánya zárja ki, s a bíró, 12 éven felüli életkorban, ez utóbbi hiány alapján ment fel. CARRÁRA azonban e kifogásra is megfelel. «Ha a serdületlennek megkülönböztető képességet tulajdonítunk; de okok hatoltak szabadságára, ezek ép oly hatással lesznek rá, mint bárkire. Képtelenség volna annak feltételezése, hogy midőn a törvényhozó meghagyja a bírónak, miszerint büntesse a *megkülönböztető képességgel* cselekvő serdületlent, egyszersmind megparancsolja neki, hogy büntesse a serdületlent akkor is, midőn ez nem volt szabad, holott, ily körülmények közt még a nagy korú sem büntetendő.»

A serdületlenség alsóbb éveiben különben a szellemi képességek rendszerint zürzavarban vannak, homályos öntudatba foglalvák. Ha pedig a *személyiség* az öntudatban szétzüllik, a psychikai principiumot a személyben leigázza az anyagi erők hatalma, s pedig annyira, hogy az illető nem képes magát a különböző, valódi, vagy lehetséges cselekvőségek és állapotok tömegével *egységes oszthatlan alany* gyanánt szembe állítani, HERBART [2] szerint is beszámíthatlan állapot jő létre. Ily állapotban van az ember bizonyos években.

Tovább fejtegethetném Önök előtt ezt az állapotot, az értelemnek és akaratnak egymáshoz való viszonyát. De már is attól tartok, hogy tulságos igényt formálok becses figyelmükhöz.

A most mondottakkal, de különösen az olasz lénytani iskola tanának felemlítésével kapcsolatban csak még egyet

[1] Programm. I. k. 152. l.
[2] V. ö. Wahlberg, id. m. 21. l.

hozok fel. Az olasz büntetőtörvénykönyv tervezetének készítésénél beható megvitatás tárgyát képezték a beszámítást kizáró okok. A toscanai codex 34-dik czikkéből kiindulva, készült a javaslat 47. §-a. CARRARA követelményéhez képest az itt említett *coscienza di suoi alti* kifejezést így kellett volna formulázni: *coscienza della reità di suoi alti*, mert, úgymond a lénytani iskola feje, birhatunk tetteink tudatával, mikor ismerjük azok anyagi tárgyiasságát, anélkül, hogy mérlegelni és felfogni tudnók azok erkölcsi és jogi tárgyiasságát.[1] A javaslat valóban így formuláztatott, de utóbb ismét kihagyták a *della reità* kifejezést. Nem akarom ismételni az e felett folyt vitát. Egyszerűen kijelentem, hogy én CARRARA-val tartok, s a felismerés hiányát a serdületlennél abban látom, hogy nem bír tettei *bűnösségének* tudatával.

Hányadik életévvel végződik a feltétlen beszámíthalanság, s hányadikkal kezdődik a feltételes beszámíthatóság kora?

E kérdésre, mint már érintettem a tudomány még most nem ád határozott választ. A positiv törvényhozás azonban nem várhat a tudományos vita eldöntésére, s határozott, habár ethnographiai, égalji és élettani okok miatt különféle intézkedéssel vágja ketté a csomót. A magyar, a német, az 1853-diki toscanai, az 1871-diki zürichi codexek a 12 éven alóli életkorra nézve feltétlenül kizárják a beszámítást. Az angol törvények, a perui és bolivai codex e korszakot hét évre szorítják. A spanyol büntetőtörvénykönyv a kilenczedik évre. Egy másik csoport, melyet a vallisi, waadti, freiburgi, s a graubündteni codexek képeznek, e korszakot kiterjesztik a 14-dik életévig.[2] Ellenben a franczia, s az ennek alapján készült büntetőtörvénykönyvek nem fogadtak el meghatározott életkort a feltétlen beszámíthatlanságra nézve. Nem fogadott el, mint Önök tudják a porosz sem. Az ily törvények azon alapelvből indultak ki, hogy a felismerő képesség s az ebben gyökerező beszámíthatóság meglehet 12 évesnél sokkal ifjabb korú gyermekben is. A biró határozza meg, esetleg szakértőkkel, vajon felismerési képességgel cselekedett-e? Csak azon esetben mentendő fel, ha

[1] Programm, I. 152.
[2] U. o. 149. l.

felismerési képesség nélkül cselekedett. «Lorsque l'accusé aura moins de seize ans, s'il est décidé qu'il a agi *sans discernement*, il sera acquitté,» mondja a Code 66. czikke.

Önök tudják, mily megrovásban részesült a franczia rendszer számos kitünő férfiu, s különösen HAUS munkájában, melyet ez a büntetőjog reformjáról irt.[1] Nincs Önök közt senki, a ki ne osztaná e megrovást, mert mi már tudjuk, hogy nem képezheti bírói cognitió tárgyát oly finom, könnyen kisikló lélektani problema, bír-e felismerő képességgel p. o. egy 8 éves gyermek. Ezer közül egy sem bír. Az ezeregyedik lehet csodagyermek, rendkívüli kivétel. Törvényt azonban nem a kivételek, hanem az átalános szabályok alapján hoznak, s ma már követik BINDING tanácsát, hogy a fogalom complicált volta és finomsága miatt, jobb lemondani a kivételek megállapítását czélzó kisérletről, s csak azon életkort kell meghatározni, melyre nézve a bűntett elkövetésére való képtelenség feltétlenül elfogadtatik.[2] Emlékeztetem Önöket azon tudományos elvre, hogy az őrültek egyes tényei a büntető codex szerint beszámítás alá eső szabad akaratelhatározás eredményei lehetnek,[3] — és itt nem a lucidum intervallumok értetnek — s csakis az egyes esetek megállapításának gyakorlati lehetetlensége miatt alkalmaztatik az átalános szabály, hogy az őrültekkel nincs dolga a büntető igazságszolgáltatásnak. Ugyanezen lehetetlenség az oka, hogy csaknem valamennyi törvényhozás, bizonyos életkoron alól, megtiltja a gyermek büntetőjogi felelősségre vonását. Sőt ez életkoron alól nemcsak a büntetőjogi felelősség, hanem, mint már annyiszor említettem, a beszámíthatóság s ezzel a bűntett elkövetési képesség van kizárva. A mentő körülmények átalában különböző fogalmazással vannak felvéve a különböző büntetőtörvényekbe. A porosz codex azt mondta, nem létez bűntett vagy vétség. A német büntetőtörvénykönyv *büntetendő cselekvényt említ*, a mi felosztásban leli magyarázatát. Nem létez bűntett és vétség, mondja a belga

[1] Observations sur le projet de révision du code pénal, I. köt. 213., 214. l.

[2] V. ö. Goltdam. Arch. HERBST id. ért. 118. l.

[3] Gerichtssaal, 29. köt. 387. l.

büntetőtörvénykönyv. Nem esik büntetendő cselekvény (reato) miatt beszámítás alá, a ki stb. szól az olasz javaslat. Nem számítható be a cselekvény annak, a ki stb. mondja a magyar büntetőtörvénykönyv. Mind e kifejezéseknek egy és ugyanazon végleges értelmük van, hogy a hol nincs beszámítás, nincs bűntett. Ezen elvvel áll kapcsolatban a német büntetőtörvénykönyv 55. és a magyarnak 83. §-a, midőn mindkettő kimondja, hogy a ki büntett, vagy vétség (a cselekvény) elkövetésekor életkora tizenkettedik évét még meg nem haladta, bűnvád alá nem fogható (bűntető perrel nem üldözhető). E feltétlen elv nem pusztán a büntetést zárja ki, hanem a beszámítást s a büntetendő cselekvényt is; mert a beszámítás tanában gyökerezik, s *azon tan* törvényhozási kifejezését képezi, hogy a gyermek, bizonyos életkoron alól nélkülözi ama tényezőket, melyek bűntett elkövetésére szükségesek.

Ennyi azt hiszem elég az alapelv tisztába hozatalára s áttérhetek a belőle folyó következmények vizsgálására.

A 12 éven alóli életkorban elkövetett cselekvény tehát nem képez bűntettet. A korai gonoszságot feltüntető gyermek házi fenyiték alá vonható; e fenyiték azonban nem criminalistikai, hanem pusztán pædagogiai jellegü büntetés.

Minden bűntett elkövetésénél anyagi és szellemi erők működnek. A szellem az, mely a testet, az akarat az, mely a tettet vezeti, mondja Schütze.[1] Enélkül nem jöhet létre beszámítás és bűntett. Puszta anyagi erő is hozhat létre bajokat, ezek azonban nem jogsérelmek, hanem *szerencsétlenségek*. Ha az utczán megyek, s cserép esik le a házról, mely sulyosan megsebez, ha vadállat mar meg, ha véletlenül kigyul házam, porrá ég vagyonom, bizonyára nagy kárt szenvedek. De jogsérelemről nem panaszkodhatom. Bűntett miatt senkit sem vádolhatok. Az esetet azon bajok közé számítom, melyek a való életben gyakran lesujtanak, s ellenükben nincs más fegyverünk,

[1] Id. m. 174.

mint a fokozott óvatosság. Ép ily puszta baj, szerencsétlensé azon kár, melyet egy őrült, hülye, vagy egy tizenkét éven aló gyermek életemben, testi épségemben, vagy vagyonomban tesz Ha gyermekek játszanak kazalom mellett, s felgyujtják azt, a eset jogilag nem más, mintha BERNER «Naturkörper»-je [1], p. o. a villám gyujtotta volna fel. Ha ugyancsak egy 12 éven alóli gyermek kiveszi zsebemből tárczámat, annyi, mintha elvesztettem volna. Ha egy ily gyermek meglő, annyi, mintha a puska véletlenségből sült volna el. Önök joggal kiálthatnak fel velem, hogy a gyermekek tetteivel szemben a társadalom le van fegyverezve! De, kérdezem, van-e fegyvere a társadalomnak a bajok, véletlen szerencsétlenségek ellen? A bűntetteket sem képes megakadályozni, s többnyire csak repressive jár el. Miként akadályozhatna meg oly eseményeket, bajokat, melyeket értelemmel nem biró physikai okok, vagy pusztán csak physikai lények idéznek fel? Ezekkel szemben azon bizonyosság van, hogy a társadalom lefegyverzett állapota nem fejti ki ártó erejüket. Törvényük a physika, vagy az ugynevezett véletlenség törvénye. E törvény hatályát nem ronthatja le semmiféle emberi törvény. A gonosztevőkre ellenben a társadalom felfegyverzett állapota visszatartólag hat. A bűntett elkövetésére ösztönző hajlamot — *spinta* — fékezi mint ROMAGNOSI mondja, a *contro spinta*. Ha nem volnának büntetőtörvények s az ezek által megállapitott büntetések, sokkal több jogsérelem követtetnék el, bármit mondjanak is a materialisták, a kik tagadják az akarat, a választás szabadságát.

Az őrültek, gyermekek, s átalában a beszámitás alá nem esők tettei azonban e hatástól függetlenek ép azért, mert vagy felismerő képességük nincs, vagy vak ösztönnek engedelmeskednek, számításuk közt nem jelenik meg a büntetés eshetősége.

De ha így van a dolog, ha a tizenkét éven alóli gyermekek nem követhetnek el bűntettet, a felnőtt gonosztevők talán gyermekeket használhatnak fel bűntettek végrehajtására, a tettességet gyermekekre háríthatják át, s tán így menekülnek a büntetés alól, vagy legalább is kisebb büntetést koczkáztatnak meg?

[1] Theilnahme, 283. l.

Ha ez így lenne, úgy a társadalom, midőn a beszámíthatlanok iránt igazságos akar lenni, rosszul védené magát. De Önök tudják, hogy nincs így. S ezzel egyszersmind előadásom *érdemleges* részére, tulajdonkép való súlypontjára, jutottam. Hogy egyes concret eseteket fejtegethessünk, előbb elvi megállapodásra kell jutnunk azon problema tekintetében, minő szempont alá esik a combinátio, mikor felnőtt és gyermek együtt, vagy egymással több-kevesebb viszonyban, követ el valamely ártó cselekvényt? Bűntett csak annyiban létezik, mennyiben beszámítás alá eső egyének akár közvetlenül, akár közvetve, idegen physikai erő használata által hozták létre, vagy a mennyiben a beszámítás alá esőnek tette önálló delictumot képez.

Ez esetben már nem lehet szó beszámíthatlanságról, a bűntett hiányáról. Van értelmes akarat és physikai tett, csak hogy *megoszolva*. Mikor ez a két feltétel egy személyben fordul elő, egy bűntett egy tettessel jő létre; valamint akkor is, ha az értelmes akarat s a physikai tett *különböző* két személyből indul ki. P. o. *A*. beszámítás alá eső ember és *B*. 12 éven alóli gyermek. Ketten együtt megölik *C*.-t. Egy büntett van; de ketten követték el, s mégis csak *egy tettes* létezik. *A*. értelmes akaratával és physikai tényével, míg *B*. pusztán csak physikai mozzanattal vett részt az ölésben. Nála tehát oly feltét hiányzik, mely nélkül bűntett létre nem jöhet. Ha létre jött, ez csakis *A*.-nak tulajdonítható. Önök látják, hogy *tettes társi viszony* nem támadhat beszámítás alá eső és beszámíthatlan egyének közt. A ki egy 12 éven alóli gyermek társaságában követ el bűntettet, *egyedüli tettes* lesz. A részesség tehát e tekintetben ki van zárva.

Hát a fölbujtásnál?

Itt is hasonló eredményre jutunk. Részességről nem lehet szó. A részesség fő momentuma abban áll, hogy egyik akarat hat a másikra. Önök ismerik azon példákat, melyek szerint még két felnőttre nézve is, habár anyagilag közreműködtek valamely bűntett végrehajtásánál, ki lehet zárva a tulajdonkép való részesség. *A*. és *B*. boszut forralnak *C*. ellen, s lesbe állnak, de anélkül, hogy egymás tervéről, sőt jelenlétéről tudomásuk volna. *C*. a sűrű erdőn át közeledik, két lövés dördül el, mind a kettő halálos. *A*. és *B*. bár egy és ugyanazon embert ölték

meg, nem tulajdonkép való tettes társak a gyilkosságba, hanem tettesek. Schütze felhoz egy másik, még frappansabb példát, hol a tetteseknek tudomásuk van egymás közreműködéséről; de egyik sem sejti a másikban ezt a tudomást. Egyik akarat valójában itt sem hat a másikra.

Ezen és hasonló esetek fejtegetésével azonban nem akarom fárasztani Önök becses figyelmét. Csakis annak megállapítása czéljából utaltam ezekre, hogy bűntettre irányuló akaratközösség nélkül nincs részesség. A 12 éven alóli gyermeknél pedig nem levén értelmes akarata, nem lehet sem ő, sem más vele részes. Akár ő bujt fel mást, akár más bujtja fel őt, nem támad részesség, hanem egy bűntett egy tettessel. Felbujtás egyik esetben sem létezik. A ki a 12 éven alóli gyermeket *felbujtja* p. o. arra, hogy lopjon, a *felbujtó*, és nem a gyermek lesz a *tettes*. A felbujtó ezt csak eszközül használta, mint élettelen testet.[2] Akaratát rákényszerítette, mint p. o. az értelmes akarat az ölés eszközévé tehet egy darab fát, vagy egy felbőszített kutyát. Egy egészen az életből vett esetet említek saját tapasztalásomból. Egyik házban, a hol laktam, a házmesternek volt egy lopásra betanított kutyája, mely kezdve az élelmiszerektől egész a ruházatig mindent lopogatott gazdája számára. Ez csak rámutatott az illető tárgyra, a kutya elmaradt, s tíz percz mulva haza apportirozta azt. Sajnálom, hogy ez az eset, a történt feljelentések folytán nem került, hova tartozott volna, a biróság elé, s a rendőrségnél intéztetett el. Azon körülmény, hogy a kutya akkor is hordott haza mindennemü tárgyat, mikor gazdája nem volt vele, s így közvetlenül nem biztatta, oly sajátságos jogesetet vetett volna biróságaink elé, melynek megfejtése feltárta volna a 12 éven alóli gyermekek által elkövetett quasi bűntettek egész elméletét. Mert, hogy az ekként dressirozott kutya és p. o. a zsebtolvajságra betanított gyermek közt jogilag teljes hasonlóság van, ehhez nem fér kétség. Önök nemcsak regényekből, de komoly közleményekből tudják, hogy

[1] Id. m. 188. l.

[2] V. ö. Berner Theilnahme, 283. l., Schütze, Nothwendige Theilnahme, 174, Herbst, id. m. a Goltd. Archiv. 28. köt. 124. l. és a Gerichtssaal 29. köt. Zur Lehre der sogenannten Anstiftung.

p. o. Londonban nem egyszer 6—10 éves gyermekekből szerveztek zsebmetsző társaságot. E tekintetben csak azon nagy vitákra emlékeztetem Önöket, melyek a század második és harmadik tizedében folytak ROMILLY vezetése alatt, az angol sajtóban és parlamentben a halálbüntetésnek a gyermekek irányában való kizárása, s a lopás tekintetében való megszorítása felett. Ha ily zsebmetszőtársaság Budapesten szerveztetnék, a jogi álláspont világos lenne. Szövetségről, vagy épen bandáról — feltéve, hogy a gyermekeknek csak egy betanítójuk és parancsolójuk van — nem beszélhetnénk. Részességről egyátalán nem lehetne szó. A ki a zsebtolvajlásra utasitást adott nekik, az lenne egyedül a tettes s egyedül büntetendő. Az ő akarata, a gyermekek physikai tevékenységét felhasználva, hozta létre a bűntettek egész sorozatát.

Hiszen én számos példát tudnék felhozni Önök előtt arra nézve is, hogy valaki akaratát még felnőtt és szellemileg egészséges emberre is úgy rákényszeríti, miszerint nem felbujtás, következőleg részesség, hanem egy bűntett egy tettessel jő létre. Utalok a kényszerre. *A.* pisztolyt szegez *B.*-re, hogy ezt *C.* házának felgyujtására kényszerítse, s *B.* az ellenállhatatlan erő hatása alatt csakugyan gyujt. Itt nincs felbujtás, nincs részesség. A tettes *A.*, ki *B.*-t csak eszközül használta. Tudom, hogy a német büntetőtörvénykönyv álláspontja, mely megegyez a magyar büntetőtörvénykönyv álláspontjával (77. §.) több oldalról birálat alá vétetett a miatt, hogy benne a *vis compulsiva,* a fenyegetésnek a törvényben körülirt mérve kizárja a beszámíthatóságot, következőleg a fenyegetett részéről a bűntettet. «Az akaratszabadság», mondja KÖSTLIN, «feltétlenül kényszeríthetlen, s ha kényszeríttetett, akarta a kényszernek való engedést, *coactus voluit.*» [1] Ebből az következnék, hogy a kényszerített a tettes, kit csak méltányossági szempontból nem büntet a törvény, míg a kényszerítő felbujtó, s mint ilyen büntetendő. Nem vitatkozom az akarat szabadságának feltétlenségéről. Én azt hiszem, Önök közül senki sem tartja szabad elhatározásra képesnek azon akaratot, melyre halálos veszedelem gyakorol nyomást. Már pedig a felbujtás fogalma meg-

[1] V. ö. HERBST, Gerichtssaal, id. m.

követeli, hogy egyik szabad akarat a másik szabad akaratra hasson; mert a felbujtás bűnös akaratnak másban való felkeltéséből áll akként, hogy a bűnös akaratot ez a másik hajtsa végre.[1]

Már pedig a magyar büntetőtörvénykönyv 77. §-a a vis absoluta s a fenyegetés nyomása alatt cselekvőnek ép azért nem számítja be tettét, mert megfosztva látja a szabadakarati elhatározástól. A positiv törvény tehát a fenebbi esetben világosan kizárja a felbujtást. *B.* a tettes.

Önök tudják, hogy kényszer nélkül is fel lehet használni mást eszköz gyanánt, bűntett végrehajtására, a mikor szintén a látszólagos felbujtó a tettes. Emlékeztetem Önöket azon példára, melyet Schütze felhoz[2] *A.* rábirja a rövidlátó *B.*-t, hogy puskáját lője ki egy állítólagos karóra; *A.* tudva, hogy e tárgy az előtte gyülöletes *C.*, *B.* csakugyan lő, s *C.*-t halálosan találja. *B.* tette származhatott gondatlanságból, vagy véletlenségből; de az bizonyos, hogy *A.* *B.*-t fel nem bujtotta a gyilkosságra. Bünös akarata nem keltett *B.*-ben bűnös akaratot. *B.* pusztán tévedésbe ejtetett. A gyilkosság tettese *A.*, ki *B.*-t pusztán akarat nélküli eszköz gyanánt használta a tett elkövetésénél.

A mikor tehát felnőtt és szellemileg egészséges ember is puszta eszközt képezhet a bűntettet tervező kezében, s hogy azt képezzen semmi se szükséges egyéb, mint hogy akaratszabadságától fosztassék meg, vagy a bűntett felismerése tekintetében tévedésbe ejttessék, az utolsó kétely is eloszlik arra nézve, hogy a gyermek s elmebeteg, ki a felismerő képesség, vagy akaratszabadság, avagy rendszerint mindakettő híával van, a beszámítás alá eső gonosztevő bűntettének puszta eszköze.

Az előadásom kezdetén említett lopási esetben tehát a legfőbb itélőszék jól határozott, midőn a felbujtót mondta ki a lopásban tettesnek.

A részesség tana e szerint a tettestársi valamint a felbujtás viszonyára nem alkalmazható, ha csak egy beszámítás alá

[1] Herbst, Gerichtssaal, id. m. 456.
[2] Id. m. 253. l.

eső egyénről, s egy vagy több beszámítás alá nem eső gyermek, elmebeteg stb.-ről van szó. Ha ellenben a beszámítás alá esők többen vannak, ha p. o. ketten bujtanak fel egy gyermeket; — vagy többen, gyermekekkel szövetkezve hajtanak végre bűntettet, a részesség tana, minden szabályával együtt, irányadóvá lesz, csakhogy a beszámítás alá nem esők cselekvénye kivonatik a combinatióból. P. o. ha *A*. felbujtja *B*. és *C*. nagykorút lopás elkövetésére; ezek *D*. tizenkét éven alóli gyermeket magukhoz veszik, s ez közvetlen részt vesz a lopásban, *E*. nagykoru pedig előmozdítja a lopás elkövetését. E combinatióból *D*. szereplését, mely csak látszólagos részvétel a lopásban, le kell vonni, s *A*., *B*., *C*., *E*. tevékenysége a részesség átalános szabályai szerint ítélendő meg.

Ha a segéd tizenkét éven alóli gyermek ártó cselekvényét mozdítja elő, bűntett nem jő létre, kivéve akkor, ha a segéd oly tevékeny volt, hogy a látszólagos viszonyban felbujtónak, vagy tettestársnak tekinthető, mely esetben ő lesz a tettes.

Utólagos pártolásról tizenkét éven alóli gyermek cselekvényénél természetesen nem lehet szó; nem lehet szó tehát azon delictumokról sem, melyeket a büntetőtörvénykönyv 374., 375., 376. §§-ai felsorolnak. Nem jöhet létre orgazdaság sem (B. t. k. 370., 371 , 372. §§.). S itt a részesség területéről ismét ki kell lépnünk.

Pártolás csak ott jöhet létre, a hol bűntett követtetett el. A tizenkét éven alóli gyermek cselekvénye azonban nem képezvén bűntettet, a pártolás csak látszólagos. Ugyanez áll az orgazdaságról is. A büntetőtörvénykönyv 370. §-a világosan megköveteli az előzetesen elkövetett bűntett feltételét. «A ki olyan dolgot, melyről tudja, hogy lopás, sikkasztás, rablás, vagy zsarolás következtében jutott birtokosa, vagy birlalójának kezéhez, vagyoni haszon végett megszerez, elrejt, vagy annak elidegenítésére közreműködik,» stb.

A német büntetőtörvénykönyv nem sorolja fel az egyes bűntetteket, csak azt mondja 259. §-ában, hogy «a ki tudja, vagy a körülmények miatt fel kell tennie, hogy a dolgok *büntetendő cselekvény* által szereztettek meg,» stb.

E külömbség daczára világos, hogy mind a magyar, mind a német büntetőtörvénykönyv kizárja az orgazdaságot, ha lopás,

rablás, sikkasztás, vagy zsarolás nem követtetett el. A ki tehát 12 éven alóli gyermektől szerez meg dolgokat, orgazdává nem lehet egyszerűen azért, mert az ily gyermek tette nem képezhet büntetendő cselekvényt. A gyermektől megszerzett dolog magánjogi viszonyt hozhat létre, de az orgazdaság fogalma alá eső büntetőjogi viszonyt nem. Az oly dolog átvétele különben magánjogilag nem bír érvénynyel (SAVIGNY, System, 3. k. 21. l.), a bírlalatba vett dolog az átvétel után is idegen.[1] Pusztán tényleges.

A bűntett következtében való birtokot vagy birlalatot s a birtokos, vagy birlalótól való megszerzést oly fontosnak tartotta a berlini főtörvényszék, hogy, mint BURI felhozza a «Begünstigung und Hehlerei» czimű értekezésében[2], nem állapította meg az orgazgazdaságot azon esetben midőn valaki oly dolgot ád el, melyről tudja ugyan, hogy lopásból származott, de kezébe véletlenül került.

De ha a 12 éven alóli gyermek által elvitt dolgok megszerzése nem képez orgazdaságot, úgy mily czímen büntethető az; mert a legközönségesebb jogérzet követeli büntetését?

Előadásom végéhez közeledve, most jutottunk szembe egy igen nehez, bonyolult problemával, melyet azonban meg kell oldanunk, s ha meg nem oldanók, kevés haszna volna az én fáradságomnak s annak, hogy Önök szives figyelmükkel megajándékoznak.

Mily sanctio alá sorolandó az ily cselekvény, ha orgazdaságot nem képez? Talán a lopás, sikkasztás, vagy épen a csalás sanctiója alá? Önök, a kik behatoltak e büntetendő cselekvények lényegébe, tudják, hogy majd mind a háromnak szempontjából lehetne érvelni. Hiszen azt lehetne mondani a lopás szempontjából, hogy a 12 éven alóli gyermeknek nem levén akarata, meg sem változtathatja a tulajdon- és birtokviszonyt; ha egy kutya elviszi esernyőmet, utána nézek, sem tulajdonomat, sem birtokomat el nem vesztettem, még bírom azt; megvan bennem az animus possidendi, s másban még nem kelt az fel.

[1] HERBST id. m. a Gerichtssaal 456. l.
[2] Gerichtssaal 29. k. 58. l.

S ha a kutya, vagy 12 éven alóli gyermek viszi el esernyőmet, egyre megy. Nagy tekintélyre is hivatkozhatom. CARRARA-t Önök közül bizonyára mindenki annak tartja. S ő azt mondja, hogy ha valaki a birlalatába került dologról kezdettől fogva tudja, hogy őt nem illette, s mégis elsajátitja, lopásban bűnös. S az, a ki 12 éven alóli gyermektől vesz át egy értékes tárgyat, okvetlenül ily helyezetbe jut. A gyermek kora, az átadás szokatlansága a szerzőt meggyőzhetik, hogy a gyermek hozzájutási módja jogtalan volt.[1] S mégis azt kell mondanunk, hogy a lopás itt nem jött létre; mert hiányzik a lopás főismerve, „*a másnak birtokából, vagy birlalatából annak beleegyezése nélkül jogtalan eltulajdonítási czélból való kivevés.*“ A magánjogi viszonyra vonatkozólag mondottak ugyanis csak látszólagosak, kivéve azon esetet, mikor a tulajdonos érzékei (p. o. látás) által *birja* is tulajdonát. Habár a gyermeknek nem tulajdonitunk akaratot, cselekvénye a véletlenség hatályával mégis felér. Már pedig a véletlenség is megszüntetheti a birtokot és birlalatot, p. o. az elvesztés. Az elveszett és talált dolog eltulajdonítása pedig nem lopás. S hogy az állat vagy gyermek által átvett, vagy a talált dolog ugyanazon jogviszonyt tünteti fel, elismeri HERBST is. «A birlalatnak, ugymond, harmadik személyre való átvitele a találás általi megszerzéssel, s az állat (kutya, szarka) által való adakozással, büntetőjogi szempontból ugyanazon tekintet alá esik; ama körülmény, hogy a birlalat átvítelét megvalósitó eszköz itt emberi, de beszámítás alá nem eső egyén, más büntetőjogi jellemzést nem eredményezhet».[2]

Csakhogy HERBST más következtetésre jut, mint jutok én. Mivel az említett eset lopást nem képezhet, ő *sikkasztásnak* minősiti, s ebből látható, hogy a sikkasztás szempontjából szintén lehet komolyan érvelni. HERBST a sikkasztást azért látja fenforogni, mert idegen, ingó dolog jogellenesen tulajdoníttatik el (német bünt. tvkönyv 246. §.). Elismerem, hogy a német büntetőtörvénykönyv álláspontjáról ez helyes lehet. A 246. §. ugyanis nemcsak egyszerüen birtokot és birlalatot

[1] HERBST, id. m. 452. l.
[2] U. o. 453. l.

említ, hanem a *rábizást* csak mint sulyosító esetet hozza fel. Én azt hiszem ugyan, hogy a német büntetőtörvénykönyv, kiküszöbölve a megszerzési czímet, mint az indokok szerint a tényállásban «negativ momentumot» [1] aligha oldotta meg minden gyakorlati következményeiben a kérdést. A magyar büntetőtörvénykönyv álláspontja ellenben világos és határozott, s hogy a 12 éven alóli gyermektől való megszerzés és jogellenes elsajátítás nem sikkasztás, kétségtelen. A 355. §. szintén csak birtokot és birlalatot említ ugyan; de, mint az *Indokok* mondják, fel van tételezve, hogy a dolog [2] *a tulajdonos tulajdoni és rendelkezési jogának fentartása mellett jutott a sikkasztó birtokába, vagy birlalatába.* A sikkasztás esetében, ha ez nincs is külön kimondva a törvényben, a dolog mindig vagy megőrzés, kezelés, értékesítés, vagy feldogozás czéljából adatik át. [3]

Világos tehát, hogy valamely értéktárgynak 12 éven alóli gyermektől való megszerzése, a m. b. tknyv szerint nem képezhet sikkasztást, mert ama tárgy nem tulajdonos tulajdoni és rendelkezési jogának fentartása mellett jutott az elsajátító kezéhez. De a csalás esete sem foroghat fenn, mert hiányzik nemcsak a tévedésbe ejtést, hanem a tévedésben *tartást* czélzó fondorlat is.

Mit képez tehát az ismételten említett eset? Sem lopást, sem sikkasztást, sem csalást, hanem *jogtalan elsajátítást.* Nem a jogtalan elsajátítás azon esetét, mely a 365. §.-ban van körülirva, hanem azon esetet, melyről a 367. §. intézkedik. Mit mond ez a §.? «Vétséget követ el és hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő: a ki másnak tulajdonát képező ingó dolgot, ha *véletlenségből,* vagy tévedésből birlalatába jutott, jogtalanul elsajátitja.» A tévedésről nem, szólok, mikor valaki jóhiszemüleg, p. o. a sajátja helyett elviszi másnak ingó vagyonát, s utóbb kiderül ugyan a tévedés, de észrevevén, hogy a kicserélt tárgy értékesebb, dolus supervenienssel megtartja és elsajátitja. De a véletlenség egészen dominálja a vitatott esetet.

[1] V. ö. Schwarz, Commentar, 618. l.
[2] Dr. Löw Tobias, Anyaggyüjtemény II. k. 719. l.
[3] U. o.

Említettem már, hogy a beszámíthatlannak tette egyenértékü a véletlenséggel. Ha 12 éven alóli gyermek vagy véletlenség által jutok valamely idegen ingó dolog birlalatába, ez teljesen egyre megy. Ha ezt az ingó dolgot elsajátitom, nem orgazdaságot, sem az ismételten érintett büntetendő cselekvényeket követem el, hanem jogtalan elsajátitásban leszek vétkes. Ez a magyar büntetőtörvénykönyv álláspontja, s azt hiszem ez a helyes álláspont; helyesebb, mint a német codex álláspontja. S ezzel, úgy gondolom, tisztázva van az orgazdaság kérdése. Előfordulhatnak azonban esetek, mikor a 12 éven alóli gyermek tettéből származó jogtalan vagyoni előny nem foglalható a jogtalan elsajátítás fogalma alá. Ilyen lehet, ha a birlaló fondorlathoz folyamodik, hogy a mennyiben tévedés forog fenn — mert ez is fenforoghat — tovább fentartsa. Ekkor a jogtalan elsajátítás átcsap a csalás területére. Sokkal érdekesebb, mert practicus eset az, melyet értekezésem bevezetésében hoztam fel, s melylyel judicaturánk foglalkozott. A szolgáló esetét értem.

Itt jogtalan elsajátításról nem lehet szó. Hisz a gyermek által elvitt tárgy őrizetére volt bizva, s nem is ő szerezte meg, hanem inkább a birtokból kihelyeztetett. Ha ő kezdettől fogva, akár mint quasi felbujtó, akár mint quasi tettestárs részt vett volna a cselekvényben, sikkasztást követett volna el, mint egyedüli tettes. De ez nem történt. Utólagosan egyezett bele, hogy a gyermek elvigye a tárgyat. Világos, hogy itt a *hütlen kezelés* esete forog fenn, s a szolgáló cselekvénye e czímen büntetendő.

Ime, uraim, kitüzött feladatunkat megoldottuk. Kifejtettük a 12 éven alóli gyermek tettének büntetőjogi jelentőségét, végig vittük a felállított alapelvet a részesség egész területén, kimutatva, hogy csak quasi részesség forog fenn, azért kellett önálló delictumok construálásához fognunk. Megvilágitottuk a büntető codex 83. §-át nemcsak magában, hanem minden összeköttetésében és viszonyában a többi rendelkezésekkel.

Most már nem volna egyéb hátra, mint hogy megköszön-

jem az Önök becses figyelmét, s előadásomat bevégezzem. De ez utóbbit nem tehetem még azon veszély daczára, hogy Önöknek terhükre leszek, s visszaélek jóságukkal. Nem válhatok meg ugyanis ez érdekes tárgytól anélkül, hogy *a tárgyban való tévedés* és a *tullépés* tanát ne alkalmazzam a 12 éven alóli gyermekek tetteire.

Nagyon rövid leszek. A tullépés tanának e területen legalább alakilag módosulnia kell, mert a quasi felbujtó nem megbizó, hanem *tettes*; így tehát tullépésről tulajdonkép nem is lehet szó. Első pillanatra ép azért úgy látszik, mintha a quasi felbujtó minden, bármily sulyos eredményért felelős lenne; mert nincs megbizás, nincs részességi viszony, csak egy bűntettessel van dolgunk. Úgy látszik mintha a quasi felbujtóra nézve a beszámítás pusztán a dolus fokához és az eredmény sulyosságához képest módosulna; de mindig fenforogna a beszámítás, függetlenül a beszámíthatlan gyermek cselekvényétől. Ez azonban nincs így. Példával világítom meg a kérdést. *A.* felbujtja a 11 éves *B.*-t, hogy lopjon *C.* pajtájában. *B.* azonban nem lop, hanem felgyujtja a pajtát. Bűnös a gyujtásban *A.*? Nem bűnös.

Az alapelvekre kell visszatérnünk. Minden büntetendő cselekvényhez értelmes akarat és külső tett szükséges. E két feltétel meg lehet oszolva két különböző egyén közt. *A.*-ban volt meg az értelmes akarat, *B.* hajtotta végre a külső tettet. Ha *A.* akarata gyujtásra irányult volna, a gyujtogatás bűntettében, mint tettes volna bűnös. De az ő akarata lopásra irányult, a gyujtás kívül esett megfontolásán. Már pedig bűntett, akarati elhatározás nélkül, nem jöhetvén létre, mivel a 11 éves *B.*-nek nincs értelmes akarata, a gyujtás csak szerencsétlenséget okozott, de bűntettet nem létesített. *A.* culpáért lehetne felelős, ha azt mondta volna *B.*-nek, hogy a pajtában gyujtson lámpát, s úgy keresse meg az ellopandó tárgyakat; mert a gyujtásra nézve gondatlanságot követett el; de nem lehet felelős szándékos gyujtásért.

Ellenben pusztán a tárgyban való tévedésért *A.* felelős. Akarata p. o. gyujtásra irányulván, rábirja a 12 éven alóli *B.*-t, hogy *C.* házát gyujtsa fel. Ez azonban *C.* házát összetévesztve *D.* házával, ez utóbbit gyujtja fel. Önök tudják, hogy ez esetet,

mikor felnőttekről van szó, SCHÜTZE [1], BERNER ellenére dönti el, felmentené *A.*-t, a gyujtogatásra vonatkozó felbujtás alól, s csak gondatlanságból okozott gyujtásért vonná felelősségre; mert *B.* szintén beszámitás alá eső levén, egyedül ő felelős a tárgyban való tévedésért; mert a felbujtott nem puszta eszköz *A.* kezében és *A.* szándoka nem irányult *C.* házának felgyujtására. Önök tudják, mit kell tartani az *error in objecto*-ról. De mikor csak látszólagos felbujtó van, a ki valójában tettes, a kérdés még csak vita tárgyát sem képezheti. Ha *A.* személyesen hajtotta volna végre a tettet, s *C.* háza helyett *D.* házát gyujtotta volna fel, a tárgyban való tévedést nem vethetné ellen. Nem vetheti akkor sem, habár SCHÜTZE védelmébe veszi, ha beszámítás alá eső egyént bujtott fel, mert szándoka gyujtásra irányult, felbujtása nélkül a tett nem jött volna létre. [2] Itt azonban még lehet pro és contra érvelni. De mikor *A.* beszámítás alá nem eső gyermeket használ eszközül, ez valóban puszta eszköz, ha tehát *B.*, *D.* házát gyujtja fel, annyi mintha *A.* maga gyujtotta volna fel. Ő a tettes.

A. megbizza a 11 éves *B.*-t, hogy a nyitott fiókból 40 frtot lopjon el. *B.* azonban 100 frtot lop el; 40 et átad *A.*-nak, 60-at megtart magának. Ez esetben *A.* csak a lopás vétsége miatt mint tettes volna büntetendő, jóllehet vak eszköze, *B.* száz forintot vett el. Szándéka kizárta a nagyobb lopást, az létre sem jött; csak a 40 frtra nézve támadt lopási vétség. Ellenben ha *A.* pusztán testi sértési szándékkal megbizza a 11 éves *B.*-t, hogy az alvó *C.*-be kést üssön, s halál következik be, *A.* a büntetőtörvénykönyv 306. §.-ában körülírt halált okozó testi sértésben lesz bűnössé, s 10 évig terjedhető fegyházbüntetést idéz magára. Miért?

Mert ő a *tettes*, *B.* csak vak eszköz volt kezében. Tullépésről tehát szó sem lehet; csak a czélba vettnél sulyosabb eredmény jött létre, melyet *A.* előre láthatott. Sőt ha *B.* beszámitás alá esnék, *A.* még akkor sem menekülne a sulyosabb eredményért való felelősség terhe alól, mert tudva, hogy a késsel való szurás esetleg halálos is lehet, határozatlan szándékos-

[1] Id. munk. 266. és köv. l.

[2] CARRARA, Programm, I. k. 321. l.

ságban, vagy mint a német iskola mondani szokta, *dolus eventualis*-ban volt.[1]

Ezekkel akartam kiegészíteni értekezésemet, hogy tárgyunkat minden szempontból megvilágítsam s minden felmerülhető kérdés tekintetében a főirányelveket megállapítsam.

Fogadják köszönetemet, hogy szíves figyelmükkel megajándékoztak.

[1] U. o. 334. l.

